

Ympäristövaliokunta 26.9.2025

Ympäristöministeriö
Ilmaston- ja ympäristönsuojeluosasto
Veli-Matti Uski

23.9.2025

HE 99/2025 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2026

Ympäristönsuojelu hallituksen esityksessä valtion talousarvioksi vuodelle 2026

Luku 35.10 ja eräät menoerät luvussa 35.01

1. Ilmastopolitiikka

Määrärahat talousarvioesityksessä ovat mom. 35.10.22: Ilmastopaneeli 750 000 euroa, Saamelainen ilmastoneuvosto 150 000 euroa ja ilmastohankkeet 360 000 euroa eli yhteensä 1 260 000 euroa. Määrärahat ovat kuluvan vuoden tasolla.

Kansainvälisten ilmastoneuvottelujen tueksi tarvitaan jatkuvasti uusia analyysejä ja tietopohjan vahvistamista. Pariisin sopimuksen toimeenpano vaatii merkittävää ympäristö-, talous- ja kehitys-näkökulmien yhteensovittamista sekä vankkaa kansallista analyysiä ja tietopohjaa. Jatkotyöhön osallistuminen vaatii sekä maailmanlaajuisten että EU- ja kansallisten näkökulmien ja vaikutusten arviointia. Ulkopuolista asiantuntijatukea tarvitaan myös UNFCCC:n ja EU:n raportointivelvoitteiden edellyttämään jatkuvaan menetelmäkehitystyöhön, jotta raportointivelvoitteet voidaan täyttää. Aktiivinen osallistuminen EU:n ilmasto- ja energialainsäädännön valmisteluun vastaamaan 2030 ja 2040 nettopäästövähennystavoitteita ja 2050 ilmastoneutraaliustavoitetta edellyttävät selvityksiä siitä, miten ja millä aikataululla kustannustehokkaimmin vähennetään päästöjä erityisesti päästökaupan ulkopuolisella sektorilla ja mitkä niiden vaikutukset ovat Suomelle. Myös EU:n päästökaupan laajentuminen edellyttää uusia kansallisia selvityksiä.

Kansallisen ilmastolain mukaisten suunnitelmien laatiminen ja niiden seurannan järjestäminen edellyttävät yhä tarkempia tietoja ja arvioita Suomen tilanteesta ja suunniteltujen toimenpiteiden vaikutuksista, jotta Suomi olisi hiilineutraali vuonna 2035. Ilmastolain mukaisen keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelman (KAISU) toimeenpano edellyttävät myös riittävää tietopohjaa ja viestintää. Keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelman suunnitteluajanjaksolle asetetaan useita tavoitteita, ilmastolain vuosien 2030, 2035, 2040 ja 2050 tavoitteiden mukaisesti. Lisäksi EU-lainsäädäntö asettaa sitovan taakanjakosektoria koskevan kansallisen 50 prosentin päästövähennysvelvoitteen. Kunkin tavoitevuoden tavoitteen toteutumiseksi tarvittavia toimia ja niiden vaikutuksia tulee suunnitelmassa tarkastella erikseen. Lisäksi ilmastolaki edellyttää suunniteltujen toimien laajaa ja eri väestöryhmiä huomioivaa oikeudenmukaisuuden arviointia ja ilmastotoimien oikeudenmukaisuuden edistämistä. Ilmastovuosikertomuksesta säädetään ilmastolaista ja vuosikertomus kattaa myös maankäyttösektorin. Ilmastovuosikertomuksen kokoamisesta vastaa ympäristöministeriö. Kaikki tiedot kasvihuonekaasujen päästöistä ja poistumista sekä lain ja lainmukaisten suunnitelmien tavoitteiden toteutumisesta annetaan eduskunnalle vuosittain.

Ilmastopaneelin tehtävänä on tuottaa riippumattomia tieteellisiä arvioita ja tietopohjaa ilmastopoliittiselle päätöksenteolle sekä antaa lausuntoja. Ilmastolain mukainen saamelainen ilmastoneuvoston tehtävänä on antaa lausuntoja ilmastosuunnitelmista ja arvioinneista sekä suorittaa muita ilmastonmuutosta ja saamelaisten kulttuuriin ja oikeuksiin liittyviä tietopohjan tuottamista koskevia tehtäviä.

2. Kiertotalousohjelman toteuttaminen

Kiertotalouden määräraha on momentilla 35.10.22 ja on 520 000 euroa. Määräraha on kuluven vuoden tasolla. Kipukohta: vuonna 2023 tehdyn arvioinnin mukaan kiertotalousohjelman resurssit ovat hyvin niukat suhteessa tavoitteisiin ja tavoiteltujen muutosten mittakaavaan.

Valtioneuvoston hyväksymässä Kansallisessa kiertotalouden strategisessa ohjelmassa (Vnp 8.4.2021) on asetettu tavoitteeksi, että resurssituottavuus ja kiertotalousaste ovat kaksinkertaistuneet ja uusiutumattomien luonnonvarojen kotimainen kulutus on kääntynyt laskuun vuoteen 2035 mennessä. Kiertotaloustavoitteiden saavuttamiseksi on käynnistetty laaja vapaaehtoinen sitoumustyö eli Kiertotalouden green deal. Kiertotalouden green deal on yhteiskunnallinen uudistus, johon Suomi osana Kansallisen elpymisohjelman (RRF) toteutusta on sitoutunut. Tähän mennessä Kiertotalouden green dealin on tehnyt 27 yritystä, maakuntaliittoa ja kaupunkia. Valmisteilla on noin parisen kymmentä sitoumusta.

Määrärahalla on tarkoitus luoda ne välttämättömät puitteet, jotka mahdollistavat vapaaehtoisten sitoumusten tekemisen, toteuttamisen ja arvioinnin. Tavoitteena on saada aikaan keskeisillä muutosalueilla (Resurssiviisas rakennettu ympäristö, Kiertotalouteen perustuva teollisuus, Kestävä kulutus ja liiketoiminta, Materiaalitehokas energiajärjestelmä ja Uudistava ruokajärjestelmä) ekosysteemejä ja konsortioita, jotka edistävät kiertotaloutta omalla sektorillaan. Määrärahalla rahoitetaan myös tutkimuslaitosten edustajista koostuvaa arviointiryhmää, tietojärjestelmän kehitystä ja käyttöä sekä ohjauskeinojen selvityksiä ja vaikutustenarviointeja.

3. Jätetiedon seuranta, raportointi ja tilastointi

Määräraha talousarvioesityksessä on momentilla 35.01.01 ja on 170 000 euroa. Kipukohta: Lakisääteisen Materiaalitorin rahoitus loppuu 2025, jonka jälkeen jäte- ja tuotetietojärjestelmä -kokonaisuuden ylläpidon rahoituksessa on vajetta arviolta noin 50 000 euroa vuosittain.

Tällä määrärahalla ylläpidetään jäte- ja tuotetietojärjestelmää ja erityisesti sen uusia osia sekä tehdään pienimuotoista jatkokehittämistä. SIIRTO-rekisterin ja jätehuoltokompassin ylläpidosta varaudutaan korvaamaan Suomen ympäristökeskukselle. Määrärahaa voidaan käyttää myös muihin seurantaan, raportointiin ja tilastointiin liittyviin tehtäviin ja selvityksiin. Ympäristöministeriö on kehittänyt jäte- ja tuotetietojärjestelmän kokonaisuutta ja siihen kehityshankkeeseen on osoitettu määrärahaa yhteensä 3 000 000 euroa vuosina 2020-25.

4. Ympäristöluvut ja valvonta

Määräraha talousarvioesityksessä on momentilla 35.01.01 ja on 749 000 euroa. Vuonna 2023 lisätalousarvion rahoituksella on käynnistetty Tuottavuuden parantaminen ympäristölupa- ja valvontamenettelyjen digitalisaatiota kehittämällä -hanke (LUVAKE). Hankkeelle on varattu rahoitus kehityksessä (siirtona momentilta 28.70.20) vuosille 2024-26. Rahoitus on yhteensä 4 343 000 euroa.

5. Maaperänsuojelu ja pilaantuneiden maiden kunnostus

Määräraha talousarvioesityksessä on momenteilla 35.10.22, jossa on 1 250 000 euroa (maaperänsuojelu) sekä momentilla 35.10.61 (pilaantuneiden maiden kunnostus), jossa on 1 521 000 euroa. Määrärahat ovat kuluven vuoden tasolla. Kipukohta: tällä määrärahatasolla ei pystytä toteuttamaan käytöstä poistettujen kaivannaisjätealueiden (KAJAK) tarkempia tutkimuksia ja arviointeja tai jatkotoimenpiteitä. Momentin 35.10.22 määräraha (1 250 000 euroa) käytetään ympäristön kunnostamiseen ja maaperänsuojeluun liittyvään kehittämiseen ja seurantaan. Valtakunnallinen pilaantuneiden maa-alueiden tutkimus- ja kunnostusohjelma ja sen puitteissa toteutettavat priorisoitujen riskikohteiden selvitykset ja

kunnostustarpeen arvioinnit edellyttävät vuosittain noin 1 000 000 euron määrärahaa. Lisäksi momentilta rahoitetaan muita ympäristön kunnostamisen edistämiseen liittyviä hankkeita ja selvityksiä.

Momentin 35.10.61 määrärahan (1 521 000 euroa) käytön perusteena on laki pilaantuneiden alueiden puhdistamisen tukemisesta (246/2019). Tukijärjestelmä rakentuu kahden tukielementin varaan: valtion maksamaan avustuksen sekä valtion toteuttamaan järjestämiseen.

Viime vuosien aikana puhdistushankkeita on aloitettu Suomessa vuosittain keskimäärin 250 alueella.

Valtion rahoitusta saaneiden kohteiden osuus näistä on ollut noin 5 %. Vuonna 2024 valmistui 4 vanhan jätehuolto-työjärjestelmän mukaista tai järjestämisen kautta toteutettua puhdistushanketta ja valtionavustusta myönnettiin 10 kohteen puhdistamiseen. PIMA-strategian toimeenpanon keskeisin keino on valtakunnallinen pilaantuneiden maa-alueiden tutkimus- ja kunnostusohjelma (Maaperä kuntoon - ohjelma) vuosille 2017–2040. Ohjelmaan on alustavasti valittu 1 900 ympäristön- ja terveydensuojelun kannalta merkittävää ja kiireellisesti selvitettävää kohdetta. Vajaa puolet näistä kohteista on ns. isännättömiä, joiden selvittämiseen ja puhdistamiseen tarvitaan valtion tukea. Arviolta puolet selvitetystä kohteista edellyttää puhdistamista.

6. Ympäristövahinkojen ehkäisy ja jälkihoito

Määräraha on momentilla 35.10.20, jossa on kokonaisuudessaan 3 040 000 euroa. Määrärahassa on korotusta kuluvaan vuoteen verrattuna. Hituran kaivosalueen sulkemistoimienpiteisiin on korotusta sekä lisääntyneen tarpeen perusteella 700 000 euroa että kehyksen tasokorotuksen myötä 580 000 euroa. Lisäksi palautetaan momentille kohdennettu väliaikainen leikkaus takaisin eli 500 000 euroa.

Määrärahan käyttökohteet:

Ympäristövahinkojen ehkäiseminen ja rajoittaminen ja jälkitoimet sekä niihin välittömästi liittyvät tutkimukset ja selvitykset sekä avustusten takaisinperinnästä johtuvista oikeudenkäynneistä ja konkurssimenettelyistä aiheutuvat menot. Tässä huomioidaan erityisesti, että uusi ympäristövahinkorahasto huolehtii sille osoitetuista tehtävistä. Hituran kaivosalueen sulkemisen toimenpiteisiin tarvitaan vuonna 2026 yhteensä 2 200 000 euroa.

Menoihin, jotka aiheutuvat vastuuviranomaiselle ympäristövahingon vaaraa aiheuttavien hylkyjen seurannasta ja saneerauksien valmistelusta sekä ympäristövahingon seurauksena likaantuneiden eläinten hoitamiseen varautumisesta. Molempia tehtäviä hoitaa Suomen ympäristökeskus ja niihin varataan 450 000 euroa ja 100 000 vastaavasti. Vuosina 2026-27 on tarkoitus toteuttaa Ilmarinen-hylyn saneeraus aikaisemmin varatun määrärahan järjestelyin.

Varaudutaan mahdollisiin menoihin, jotka aiheutuvat toimivaltaiselle viranomaiselle siitä, että laittomasti tehtyjen kansainvälisten jätesiirojen jätteet palautetaan tai käsitellään asianmukaisesti, eikä kaikkia kustannuksia aina saada heti perityksi aiheuttajalta. Lisäksi alueellisen ympäristövahinkopäivystyksen järjestämisestä aiheutuviin menoihin, joihin varataan 135 000 euroa.

7. Ympäristövahinkorahasto

Määräraha on momentilla 35.10.67, jossa on 3 000 000 euroa. Määräraha on kuluvaan vuoden tasolla.

Ympäristövahinkorahastosta voidaan valtion talousarviosta siirrettävän määrärahan puitteissa myöntää avustusta ympäristövahinkojen torjuntaan pelastustoiminnassa käytettävän kaluston hankkimisesta aiheutuvien kokonaiskustannusten osittaiseen kattamiseen. Avustusta voidaan myöntää hyvinvointialueille ja Helsingin kaupungille sekä Ahvenanmaan maakunnan hallitukselle ja Ahvenanmaan kunnille. Muita rahaston varoja kuin nimenomaan tähän tarkoitukseen talousarviosta siirrettyjä määrärahoja ei voida käyttää rahastosta myönnettäviin avustuksiin. Arvioitaessa rahastosta myönnettävien avustusten suuruutta otetaan huomioon avustuksiin kunakin vuonna käytettävissä oleva määräraha ja kaikki kunakin vuonna rahaston vastaanottamat avustushakemukset. Ympäristövahinkorahastosta annetussa laissa (1262/2022) säädetään avustuksen myöntämisestä ja määrää koskevista harkintaperusteista. Ympäristövahinkorahastosta myönnettäviin harkinnanvaraisiin avustuksiin sovelletaan valtionavustuslakia (688/2001), jollei ympäristövahinkorahastosta annetusta laista muuta johdu. Ympäristövahinkorahasto toimii mainituksa

laissa tarkoitettuna valtionapuviranomaisena. Ympäristövahinkorahastosta myönnetään ensimmäisen kerran avustuksia vuonna 2025.